NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2020

XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: PAPILA I
XITSONGA FIRST ADDITIONAL LANGUAGE: PAPER I

MARKING GUIDELINES

Time: 2½ hours 100 marks

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

IEB Copyright © 2020

XIYENGE XA A XIMBANGU

XIVUTISO XA 1 PROSI

XITSHURIWA XA A

TINHLAMULO: XITSHURIWA XA A

1.1 Vanhu va tsaka naswona va va xilo xin'we. ✓
(Xin'we ntsena.) (1)

1.2 A./ Va tsaka hi leswi humelelaka. ✓ (1)

1.3 Swi endla leswaku vadyondzi va tirha kahle exikolweni hikuva miehleketo ya vona a yi hatli yi karhala naswona a va khomi hi mavabyi hi ku olova. ✓✓ (2)

1.4 Vuvabyi bya mbilu, ✓ bya chukela ✓ na mfukuzana.
(Mavabyi mambirhi ntsena.) (2)

1.5 Hileswaku ikhonomi ya tiko ya tlakuka./Vaakatiko va kuma mintirho. ✓✓ (2)

1.6 Leswaku va ta va na matimba va nga ngheniwi hi mavabyi hi ku olova. ✓✓ (2)

1.7 Nhlokomhaka yi ri: 'Mintlangu na vutiolori swa vuyerisa' leswi yelanaka na hungu ra xitshuriwa leri vulavulaka hi ku vuyerisa ka mintlangu na vutiolori eka vanhu. ✓✓ (2)

1.8 I ku va va loloha va vona vutiolori byi va dyela nkarhi. ✓✓ (2)

1.9 A hi mhaka ya kahle, va fanele va ya exikolweni hikuva dyondzo i ya nkoka evuton'wini bya munhu. ✓✓ (2)

1.10 Ndzi nga va tsundzuxa leswaku va nga chavi a va ngheneleri hikuva swi ta tisa ku cinca evuton'wini bya vona. ✓✓ (2)

1.11 1.11.1 Ku hlangana mi va xilo xin'we. ✓✓ (2)

1.11.2 Ku veketela mhaka yo karhi leyi a wu fanele u yi endla a swi kahle hikuva u ta hetelela u rivala ku yi endla. ✓✓ (2)

1.12 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo leyi a yi kumeke. Xikombiso. Ndzi dyondzile leswaku ku nghenelela eka timhaka ta mintlangu kumbe vutiolori swa vuyerisa. ✓✓ (2)

IEB Copyright © 2020

TINHLAMULO: XITSHURIWA XA B

1.13 Xitshuriwa xa B xi kombisa vamanana va nkombo lava nga eku rhungeni ka timpahla kumbe swiambalo. ✓✓ (2)

1.14 Swi ta vuyeriwa hi ku hola mali yo endla leswi swi swi lavaka. ✓✓ (2)

1.15 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso. Swi nga va swi kombisa leswaku ximunhuhatwa xin'wana na xin'wana xi averiwile ntirho lowu xi faneleke ku tirha wona. ✓✓ (2)

30 wa timaraka

IEB Copyright © 2020

XIYENGA XA B

XIVUTISO XA 2

TINHLAMULO: XITSHURIWA XA C

MBUYELO WA MAHANYELO NA MATIKHOMELO LAMANENE

Mukamberiwa a nga ha longoloxa tipoyinti tin'wana na tin'wana ta ntlhanu exikarhi ka leti landzelaka:

1. Munhu loyi a nga na mahanyelo lamanene wa xiximiwa etikweni hinkwaro. ✓✓

2. U tlakusiwa entirhweni hi ku pfunetiwa hi vatirhikulobye. ✓✓

3. Vatswari va yena a va tikeriwi hikuva u kuma mpfuneto wo yisa tidyondzo ta yena emahlweni hi matlhelo hinkwawo. ✓✓

4. Vanghana va n'wi tsakela no n'wi katsa eka migingiriko leyi va vaka na yona. ✓✓

5. A nga tikeriwi loko a tshuka a lava ku pfuniwa hikuva vanhu va navela ku va kahle eka yena. ✓✓

6. Loko a vulavula vanhu va n'wi yingisela hi ku tiva leswaku i munhu loyi a nga na mahanyelo lamanene. ✓✓

7. U va eka nxanxamelo wo va un'wana wa swivulavurinkulu eka tinhlengeletano leti vaka kona etikweni. ✓✓

(Mikutlunya ya ntlhanu ntsena.)

10 wa timaraka

IEB Copyright © 2020

XIYENGE XA C NTIVORIRIMI NA MATIRHISELO YA RIRIMI

XIVUTISO XA 3

XITSHURIWA XA D: KHATHUNI

TINHLAMULO

3.1 Swi le hofisini ya mininjhere wa masipala. ✓ Ku tsariwile xiyimo xa n'wini wa hofisi ku nga mininjhere wa masipala. ✓ (2)

3.2 I vatirhikulobye./Va tirha swin'we. ✓ (1)

3.3 Xi nga va xi tshembisiwile ku thoriwa eka ntirho wo karhi hi ximunhuhatwa xa nomboro ya 2. ✓ (1)

3.4 Ri kombisa ku hlundzuka na ku kala xi nga tekeli enhlokweni leswi vuriwaka hi ximunhuhatwa xa nomboro ya 1. ✓✓ (2)

3.5 Ku nga va ku ri na xivandla xa ntirho wa xiyimo xa le henhla laha swi tikombaka onge mininjhere u lava ku teka ntirho lowu a wu nyika ximunhuhatwa xa nomboro ya 3 lexi nga n'wi pfunangiki hi nchumu. ✓✓ (2)

3.6 A xi fanele xi komberile ximunhuhatwa xa nomboro ya 2 leswaku loko ku tshika ku va na xivandla xa ntirho wa xiyimo xa le henhla xi kombela ku tsundzukiwa eka xivandla lexi navetisiweke. ✓✓ (2)

[10]

XIVUTISO XA 4

XITSHURIWA XA E: XINAVETISO

TINHLAMULO

4.1 Xi nga va xi kongomisiwile eka vanhu hinkwavo lava nga na mimovha. ✓ (1)

4.2 Loko u hlantswisa movha wa wena eka hina hi ku bazela hi xinuherisamoya xo nkhulee! ✓ (1)

4.3 Hileswi vahlantswi va laha *Car Wash* leyi va nga tala. ✓✓ (2)

4.4 U endlela ku koka rinoko ra vaamukeri va mahungu na ku va va hatla va vona *Car Wash* leyi. ✓✓ (2)

4.5 Ntsengo wo hlantswa movha. ✓ Nkarhi wo pfula na wo pfala. ✓ (2)

4.6 Munavetisi u tirhisile marito lama nge: "U nga rhendzeleka tiko hinkwaro u nge yi kumi yo hlantswa mimovha ku fana na hina", leswi nga riki ntiyiso hikuva ti kona ti*Car Wash* tin'wana to hlantswa mimovha kutlula leyi ya Basani. ✓✓ (2)

[10]

IEB Copyright © 2020

XIVUTISO XA 5

XITSHURIWA XA F: PROSI

TINHLAMULO

5.1 -isa: I xilandzi xo vumba rhavi ra xivangelo. ✓ (1)

5.2 Naswitsanana! I riengeteri ra maendlelo kumbe mukhuva. ✓ (1)

5.3 Hina na vatata wa n'wina hi na swirilo. ✓✓ (2)

5.4 Khatsaa, ✓ a va a lan'wisile ✓ xisweswo Basani. (2)

5.5 Leswaku a vuya, mana wa yena u te hi yena a ringeta ku n'wi huwelela kambe a ku kalangi ku va na nhlanga leyi nga baleka ngati. ✓✓ (2)

5.6 Khensani a nga yangi exikolweni hikuva **nhloko** ya yena ya pandza. ✓✓ (2)
[10]

30 wa timaraka

IEB Copyright © 2020

XIYENGE XA D VUTLHOKOVETSERI

1A XITLHOKOVETSELO XO KA XI NGA RI XA NDZAWULELO

XIVUTISO XA 6 XIMBANGU

KA HISA LE HENHLA – M. M. MARHANELE

TINHLAMULO

6.1 Xitlhokovetselo lexi xi vulavula hi ku xaniseka na ku tikeriwa loku vanhu lava nga na switulu swa le henhla va hlanganaka na kona. Lava nga ehansi ka vona va va venga va tlhela va navela onge va nga fa leswaku va ta kuma xitulu lexi va nga eka xona. Loko va ri karhi va tirha va ringiwa hi lava nga ehansi ka vona. ✓✓ (2)

6.2 "Vamavondzo va lo ku nhwi!"/Ntila wa 13. ✓ (1)

6.3 a wu si fika./C. ✓ (1)

6.4 Mutlhokovetseri u vula leswaku loko murhangeri a lova lava nga ehansi ka yena va tsaka leswaku va ta kuma vurhangeri lebyi a a ri eka byona. ✓✓ (2)

6.5 Mutlhokovetseri u vula leswaku vanhu van'wana loko va kala va kuma ntirho wa le henhla wa vurhangeri a va ha swi lavi leswaku van'wana va fikelela laha vona va nga fika kona. ✓✓ (2)

6.6 Ndzi nga va tsundzuxa leswaku va fanele va dyondzisa lava nga ehansi ka vona leswaku siku rin'wana na vona va kota ku fikelela laha vona va fikeleleke kona. ✓✓ (2)

[10]

IEB Copyright © 2020

1B SWITLHOKOVETSELO SWA NDZAWULELO

NHLENGELO WA VUTLHOKOVETSERI – K. G. BALOYI

XIVUTISO XA 7 XIMBANGU

XANA SWI TA HELA RINI? – K. G. Baloyi

TINHLAMULO

7.1 Xitlhokovetselo lexi xi vulavula hi varhandzani lava loyi un'wana a nga tshembisiki leswaku va tekana. Loyi un'wana u karhele ku endla swilo hi ku yiva. U vula leswaku u lava va tekana hikuva u karhele ku tshembisiwa ku tekiwa kambe swi nga pfi swi humelela leswi a tshembisiweke swona. ✓✓ (2)

7.2 "Van'wana va tshama erivaleni." /Ntila wa 11. ✓ (1)

7.3 onhaka./A. ✓ (1)

7.4 Mutlhokovetseri u vula leswaku munhu loyi ku tlhokovetseriwaka hi yena wa xisati wa chava ku hlangana na vafundhisi hikuva va ta n'wi vutisa leswaku kasi yena u ta cata rini hikuva nkarhi wa yena i khale se wu fikile. ✓✓ (2)

7.5 Swi kombisa leswaku mhaka leyi a vulavulaka hi yona yi n'wi karhatile swinene kumbe u hlundzukile swinene, u lava ku veka ku hlundzuka ka yena hinkwako erivaleni handle ko va a kavanyetiwa a nga si heta ku phofula ntwiwo wa mbilu ya yena. ✓✓ (2)

7.6 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso. Ndzi vona yi nga ri kahle hikuva swi endla leswaku va nga tiphini hi ku hetiseka hi rirhandzu ra vona hikuva va endla swilo hi ku tumbela va nga tshunxekangi. ✓✓ (2)

[10]

IEB Copyright © 2020

XIVUTISO XA 8 XIMBANGU

I VUNGHWAZI MUNI – K. G. Baloyi

TINHLAMULO

8.1 Xitlhokovetselo lexi xi vulavula hi munhu loyi a nga fuma a nga na hinkwaswo swilaveko swa vutomi bya le henhla. Munhu loyi a nga lavi vanghana na maxaka ya yena va tshinela ekusuhi na yena. U endla hinkwaswo leswi a rivala leswaku vukosi i mberha bya hela. ✓✓ (2)

8.2 humeleri./D. ✓ (1)

8.3 Munghana ni xaka ra wena i xikhwama./Ntila wa 12. ✓ (1)

8.4 Ndzi dyondzile leswaku loko ndzi kumile rifuwo ro tala ndzi fanele ndzi hanyisana kahle na vanhu lava ndzi tshamaka na vona leswaku ndzi ta va na xindzhuti. ✓✓ (2)

8.5 Mutlhokovetseri u hlamusela leswaku munhu loyi ku tlhokovetseriwaka hi yena u rivele mahanyelo lamanene ya vutomi hikokwalaho ka rifumo leri a nga na rona. ✓✓ (2)

8.6 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena leri twisisekaka. Xikombiso. Ndzi nga n'wi tsundzuxa leswaku a hanyisana kahle na maxaka na vanghana va yena hikuva u ta lava ku pfuniwa hi vona loko rifumo ra yena ri herile. ✓✓ (2)

[10]

30 wa timaraka

Ntsengo hinkwawo: 100

IEB Copyright © 2020